

ŠT. 4 1933/34 VRTEC LETNIK 64

Vaclav Beneš Třebízský — Orožen Janko:

Iz rodne kočice.

Krvavi cveti.

(S Slanskega.)

Mladi vitez se je priklonil in pogledal na nevesto, ki je obledela ko sneg, gospod Nikolaj je vstal in glasnik je dal znak za pričetek gostije v veliki viteški dvorani.

Že drugi dan je odhajal s Trebenje mladi Koštjalovec na bujnem konju v daljni svet in z grajskega okna je gledala za njim gospodična, ki so ji solze zalivale oči. Ko se je skril za vrhovi, je padla vznak in zastokala. Služabnice, ki so prihitele v sobo, so jo našle v nezvesti.

Daleč naokrog po češki zemlji se je raznesel glas o neusmiljenem gospodu Nikolaju, vse ljudstvo je iz dna svoje dobre duše obžalovalo Koštjalovega Vjeslava in prosilo Boga, da bi se vrnil z zmajem zdrav in živ. Samo plemstvo je bilo trdega srca kakor kuščar in je želelo ubogemu mladeniču vsega hudega, ker se je bil predrznil dvigniti oči k hčeri prvega češkega junaka, česar bi po njegovem mnenju ne bil smel storiti.

Dan je tekel za dnem z Oharko v Labo in z Labo v morje, mesec je mineval za mesecem nad starimi stolpi Hanžburskimi, preteklo je poletje, minula je zima, že se je začel tajati sneg, vrhovi so se odevali s svežim zelenjem, prileteli so škrijanci iz daljnih prekomorskih pokrajin in lastovke so obletavale stolpe ponosnega gradu: — ali o mladem vitezu ni prinesla poročila niti ena.

Izgini! je in ne duha ne sluha ni bilo o njem.

Hči gospoda Nikolaja je vidno pešala. Počasi je umirala, kakor umira cvet, v katerega se je zagrizel črv in ga gloda, dokler ga ne pregrizne. Prihajali so k njej zdravniki celo iz Italije, ali odhajali, majajoč z glavo, ne da bi bili kaj opravili.

Gospod Nikolaj je začel v Budinju staviti nov, še sijajnejši grad, ker je bilo na Hanžburku tako žalostno, da bi bil moral obupati.

Ko so lastovke tretjič priletele, so obletele grad in sedle za trenotek na okna. Eno okno je bilo odprto in skozi to okno je zletela golobica proti nebu tako visoko, kakor še ni letela nobena lastovica. Z golobico je poletela Lucijina duša...

Bila je sedma jesen izza tistih časov in zvečer je bilo že precej hladno. Zadnje ptice selile so odletele preko morja. Mračilo se je že, ko se je Hanžburku s počasnim korakom bližal visok mož z brado, ki mu je segala do pasu, in v črni obleki.

Vlekel je za seboj neko ogromno stvar. Šel je s sklonjeno glavo in očmi, uprtimi na cesto, ki jo je zaraščala trava. Koder je šel, so prihajali ljudje iz hiš, ali takoj so se zopet skrivali in se križali, kajti spoznali so, da se vrača po nevesto Vjeslav Koštjalovec in da vodi na verigi živega zmaja, na las podobnega tistemu, ki mu je sv. Jurij na Hradčanskem gradu s kopjem predril goltanec.

Grajska vrata so bila že zaprta. Popotnik je udaril na težka, z železom obita vrata že drugič in šele tedaj je prišel vratar, da mu jih je odprl.

»Prenočišča iščeva; ali ga dobiva?«

»Na Hanžburku nihče ne prebiva,« je odgovoril vratar zelo neprijazno, in hotel je znova zapahnuti vrata, ker se je bal neznanega moža.

»Ali me ne poznaš? Vjeslav Koštjalovec, prihajam, da spomnim gospoda Nikolaja na njegovo obljubo.«

»Gospod Nikolaj stanuje v Budinju, gospodična Lucija pa leži tu v veliki viteški dvorani v stekleni rakvi in jaz sem njen čuvaj.«

Govoril je še, ko je Vjeslavu široko odprl vrata. Tedaj je zagledal nekoliko sežnjev dolgo pošast, ki je krotko korakala za Vjeslavom. Tako se je preplašil, da bi bil skoraj dušo izpustil in da se je pozabil prekrižati proti vsem hudobnim pošastim. Na gradu resnično ni bilo žive duše. Hanžburek je bil podoben ogromni grobnici. Vrata v viteško dvorano so bila odprta, sredi dvorane je na mrtvaškem odru ležala rakev, ki je bila zunaj kovinasta, znotraj pa kristalna. Okoli rakeve je gorelo šest voščenih sveč, mnogo funtov težkih, a v rakvi je z rokami, prekrižanimi čez prsa, ležala mlada deklica, ki ji je na ustnicah igral lahen smehljaj, na licih kraljeval nebeški mir in glavo krasil mirtov venec.

Popotnik je napravil na zaprtem pokrovu tri križe, poljubil rakev, pokleknil na mramornem tlaku in začel moliti. Njegov preplašen spremljevalec je legel na prag dvorane, kakor bi bil na straži.

In ko je doli v vasi odtrobil ponočni čuvaj enajsto uro, se je čuvaju zdelo, da se dviga pokrov, da mlada deklica oživlja, da se probuja iz globokega spanja, da ji z lica gine mrliška bledest, da ji oči zopet pridobivajo nekdanjo svetlobo, da se bliža vitezovi glavi, da ji iz nedrij teče kri, ki se na marmornatih tleh spreminja v cvetke, rdeče kakor kri, cvetke, kakršne v vsej okolici nikjer ne rasto, da deklica te cvetke zbira, dela iz njih venec in venča z njim vitezovo glavo.

Zjutraj se popotnik ni vrnil iz viteške dvorane. Stari vratar je poškopril od daleč z blagoslovljeno vodo, vzel v roke rožni venec, pritisnil križec na ustnice, pogledal še enkrat iz daljave v veliko viteško dvorano in se prepričal, da je vse res, kar je ponoči doživel.

Vjeslav je objemal rakev z obema rokama, svojo glavo je sklanjal k rajnični glavi in sveče so gorele kakor zvečer. Ali Vjeslavova duša je bivala že za oblaki in na pragu viteške dvorane je sedel in čuval svojega gospoda nestvor, ki se na Češkem vidi sicer samo na slikah svetega Jurija.

Vratar je oprezno zaprl glavna vrata in šel v Budin h gospodu Nikolaju.

»Ali ste slišali, gospod, kako so ponoči divjali vetrovi? Na gradu je bučalo skozi vsa okna, vso noč nisem spal, vsa okna razbita in vse pohištvo je prevrnjeno.«

Tako je stražnik gospodične Lucije povedal vsem, kar je slišal in videl v minuli noči in zjutraj rano.

Gospod Nikolaj ni odgovoril nobene besede, samo ustnice so se mu krčevito stisnile in se mu začele tresti, kakor da se ga loteva mrzlica. Pri tem je sklenil roke, uprl oči na križ, ki ga je pred leti sam papež poslal enemu njegovih prednikov zato, ker je stal zvesto na strani kralja Sigmunda. Potem pa je dal za maše, ki so se za dušo hčerke Lucije in njenega ženina Vjeslava brale v vseh cerkvah njegovega gospostva. Zmaj se ni ganil s praga viteške dvorane, dokler ni poginil. Zvesto je čuval svojega gospoda, ki so ga položili k večnem počitku poleg gospodične Lucije, tudi po njegovih smrti. A tu in tam pravijo, da je bil to tisti zmaj, ki v večni spomin še danes visi v mrtvi hiši v Budinju.

Izza teh časov je Hanžburek propadal, najprej so se podrle strehe, za strehami trami, s trami kronišča, s kronišči oboki, z oboki sijajne sobe, dokler nista ostala samo dva stolpa in neznatni zidovi.

Pravijo, da je današnji grad razdejal Žižka. Pa pojdite kamorkoli, kjer zagledate razvaline in vprašate, kdo je grad razdejal, povsod vam povedo, da je to napravil Žižka. Kar je napravila škode tuja drhal, ki je prišla od vseh koncev sveta, vse to ima na vesti Žižka.

»Hanžburek« je propadel sam, prav tako kakor slava nekdanjih gospodov. Zgodaj je začela trpeti mošnja. Hoteli so se naučiti, kako se dela zlato, a naučili so se, kako se zlato razmetava.

Tako mi je pripovedoval starec. A ko je končal, me je zopet tako bistro pogledal, zopet se je zvito nasmejal in nadaljeval:

»V mojih otroških letih ne bi bil nihče ostal tu niti do mraka, nikar pa, da bi bil tu prenočeval. Vsakokrat, kadar je v Klapu dotrobil rog enajsto uro, je vzplavala nad grad mlada deklica z razpuščenimi lasmi, v beli poročni obleki, spuščala se je niže in niže, iz prsi so ji lili potočki krvi in ko so padli na ruševine in na skale, so iz teh ruševin in skal zrasle rdeče, krvave cvetke; zjutraj so jih baje nabirali otroci in pletli iz njih vence, ali nikdar jih niso dopletli, ker so se jim zdrobili pod rokami. A ko je začel trobiti dvanaajsto, je tajna prikazen zopet izginila v oblakih.«

Starec je utihnil in pogledal v nebo.

Noč je bila resnično mikavna: na zemlji jasno, na nebu zvezda poleg zvezde, nad bližnjim Ripem mesečev srp in poleg mene starec s svojimi povestmi iz davnih let.

»A vi niste nikdar videli videli gospodične Lucije?«

»Videl sem jo in je nisem videl. Sam gospod Bog ve, kaj je bilo tedaj. — Samo enkrat, pa že nič več. Morda ji je minul čas. Ali o tem svojem videju ne govorim rad.«

V Klapu je trobil ponočni čuvaj ne vem katero uro, na kmetih trobijo včasih tudi štiriindvajseto, nad okrogel stolp je hitro vzplaval oblaček in zakril za trenotek dve lesketajoči se zvezdi, toda v trenutku se je zopet razpršil. — Ali je bila to hči gospoda Nikolaja?«

»Lahko noč, starček! — Kdaj se zopet vidiva?«

»Da-li kdaj!«

Starec si je razprostrl raztrgani vojaški plašč na robatem bazaltu tako ravnodušno, kakor da bi bila ta skala najmehkejša blazina.

»Ljudje se na svetu sestajajo, se spoznavajo in zopet razhajajo; ali nekoč se vsi zopet najdejo,« mi je rekel dobri starček za slovo.